

ועשית שולחן

וְעִשִּׂיתְּ שֻׁלְחָן עֲצֵי שֵׁטִים ... וְעִשִּׂיתְּ לוֹ זָרָה סָבִיב: (שמות כה כג, כד).¹

וְנָתַתְּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פְּנִים לְפָנֵי תְּמִיד: (שם פסוק ל).²

מנחות כט ע"א – שלושה שתבניתם באש

תניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: ארון של אש ושולחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים. וראה משה ועשה כמותם, שנאמר: "וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר".³

שמות רבה לד ב – סמל המלכות

א"ר שמעון בן יוחאי: ג' כתרים הם: כתר מלכות וכתר כהונה וכתר תורה. כתר מלכות זה השולחן דכתיב בו: "זר זהב סביב". כתר כהונה זה המזבח דכתיב בו: "זר זהב סביב".⁴ וכתר תורה זה הארון דכתיב בו: "זר זהב".⁵

מסכת אבות פרק ד משנה יג – כתר שם טוב

רבי שמעון אומר: שלשה כתרים הם: כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. וכתר שם טוב עולה על גביהן.⁶

רש"י שמות כה כד – שולחן מלכים

זר זהב - סימן לכתר מלכות, שהשולחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שולחן מלכים.⁷

¹ כבר זכינו לכתוב על מעשה המנורה, הכרובים והפרוכת בפרשה זו, וגם מקומו של מזבח הזהב בפרשת תצווה ומסעי הארון וגלגוליו בפרשת בהעלותך. והנה הגיע תורו של השולחן אשר לפני ה'.

² ולמה מיועד השולחן עם כל כליו: "קַעֲרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשְׁוֹתָיו וְמִנְקֵיתָיו", להניח עליו את לחם הפנים הם שתיים עשרה חלות לחם שהיו מחליפים במקדש כל שבת ובנס לא הופגה טריותו, כפי שנראה עוד להלן. וכשהנביא מוכיח את עם ישראל על שאינו מכבד את המקדש, הוא משתמש בביטוי "שולחן מגואל" (מלאכי א יב).

³ לשלישייה ארון, שולחן ומנורה, יש ייחודיות בכך שהם לא רק שלושת הכלים הראשונים שנזכרים בפרשת תרומה, בסדר הזה, אלא שלגבי שלושתם נאמר המשפט המסכם "וראה ועשה בתבניתם" ממנו לומדת הגמרא שירדה תבנית אש מיוחדת מהשמיים להורות למשה כיצד לעשותם. והגם שהפסוק "וראה ועשה בתבניתם" נאמר בסיום מעשה המנורה, בסוף פרק כה, מבינה הגמרא (לאחר דיון קצר, ראו שם) שהוא חל על כל שלושת הכלים ועליהם בלבד. וכבר הארכנו לדון על "בתבניתם" ועל "כתבניתם" בשבת תרומה בשנה האחרת. עוד ייחודיות יש לשלושה אלה, שיש להם זכר בימינו. הארון – ארון הקודש. המנורה – נרות שבת וחנוכה (ראו דברינו אבל הנרות לעולם בפרשת בהעלותך). והשולחן? היכן הוא בימינו?

⁴ זה מזבח הזהב – מזבח הקטורת כמובן שהיה נתון בקודש פנימה בקו ישר אל מול הארון בקודש הקדשים ובמבט ממזרח למערב, השולחן מימינו (בצד צפון) והמנורה משמאלו (בצד דרום).

⁵ השולחן נמנה כאן בקבוצה המכובדת של שלושת הכלים במשכן שהיה להם זר זהב: הארון, המזבח (מזבח הזהב) והשולחן. יצאה המנורה שאמנם כולה זהב אך אין לה זר (כתר) ונכנס תחתיה מזבח הזהב (ראו הערה קודמת). אמנם, המדרש אינו שם את כל השלושה בדרגה אחת. עיקר דרשתו שם היא במעלת הארון שהוא הכתר שכל אחד יכול לקחת לעצמו, כתר התורה. בניגוד לכהונה ולמלכות שניתנו לבית אהרון ולבית דוד. ראו המשך דבריו שם: "ומפני מה בכולן כתיב ועשית לו זר זהב ובארון כתיב ועשית עליו זר זהב? ללמד שכתר תורה מעולה יותר מכולן. זכה אדם לתורה כאלו זכה לכולן". ודרשת רבי יהודה ב"ר שלום שם בסמוך: "אל הקב"ה: יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה". וכן הוא במסכת יומא עב ע"ב: "אמר רבי יוחנן: שלשה זרים הן; של מזבח ושל ארון ושל שולחן. של מזבח - זכה אהרן ונטלו, של שולחן - זכה דוד ונטלו, של ארון - עדיין מונח הוא, כל הרוצה ליקח - יבא ויקח". ראו גם פירוש מגן אבות לרשב"ץ על מסכת אבות פרק ד משנה יז שמדרג ואומר שזר השולחן (המלוכה) הוא הקרוב ביותר לזר הארון (התורה): "זר הארון הוא לפני ולפנים שהכתר הוא גדול מכולן. וחוצה לו היותר קרוב לו - זר השולחן, שהתורה צריכה למלכות לקיימה ... ואמרו חז"ל, התורה והמלכות שני אחים שלא יתפרדו ... שהרי השולחן קרוב לארון יותר ממזבח הקטורת, שהוא סימן לכתר כהונה". ראו דבריו שם שאולי בעזרתם ניתן לקרב גם בימינו בין ה"מלכות" ללומדי התורה שיוקירו ויכירו יותר זה את זה.

⁶ זה אותו רבי שמעון בר יוחאי (ראו פירוש קהתי במשנה שם) שבמלאכת המשכן (במדרש שמות רבה לעיל) מונה שלושה כתרים: כהונה, מלכות ותורה; ואילו כאן, שלא בהקשר למשכן, מוסיף כתר רביעי שעולה על כולם: "וכתר שם טוב עולה על גביהן". האם גם במשכן היה כתר כזה? ראו מדרש במדבר רבה ד סוף סימנים יג יד שדורש משנה זו בהרחבה: "רבי שמעון אומר: שלשה כתרים הם: כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן. מעשה הארון כנגד בעלי תורה ... מעשה השולחן כנגד מלכות בית דוד ... מזבח הזהב כנגד כתר כהונה ... מעשה מנורה כנגד בעלי שם טוב, שנאמר: טוב שם משמן טוב, ולכך היו כל כליה עמה בבגד תכלת שכתר שם טוב על גביהם". הרי לנו המנורה שהוצאה במדרש הקודם משום שאין לה זר, חוזרת כאן ובגדול. אור הנרות הדולקים הוא זר המנורה. אבל אנחנו דנים הפעם בשולחן. ועל שם טוב ראו דברינו בפרשת מצורע.

⁷ וכן פירש רש"י בגמרא ביומא עב ע"ב: "שלשה זירין נעשו בכלי הקודש. של מזבח סימן לכתר כהונה ושל ארון סימן לכתר תורה ושל שולחן סימן לכתר מלכות, שהשולחן הוא סימן לעושר מלכים". הביטוי שולחן מלכים הוא של חז"ל ונדון הרבה בהלכה "מאכל שאינו עולה על שולחן מלכים" לעניין בישולי נכרים, למשל (יבמות מו ע"א). ובאגדה בדרישה לחיי צנע של לימוד תורה: "אל תתאוה לשולחן מלכים ששולחן גדול משלהם" (מדרש משלי יט). הביטוי במקרא הוא "שולחן המלך". ראו שמואל א כ כט: "על כן לא בא אל שולחן המלך" (הפסרת מחר חודש) וכן שמואל ב ט יג: "כי על שולחן המלך תמיד הוא אכל", ומלכים א ה ז: "וּכְלְלוּ הַנְּצִיבִים הָאֵלֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְאֶת כָּל הַקְּרֹב אֶל שְׁלֹחַן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אִישׁ חֲדָשׁוֹ לֹא יַעֲדְרוּ דָבָר".

במדבר רבה ד יד מעשה השולחן

מעשה השולחן כנגד מלכות בית דוד, שהשולחן מכסים בתכלת, כנגד דוד שהיה צדיק וכתר לו הקב"ה ברית מלכות לו ולבניו. ולכך הפריש כליו ממנו ופקסם בתולעת שני, שע"י חטא בניו נחלקה מלכותם. ולכך היה הוא וכליו בכיסוי עור תחש אחד, שבסוף מלכות חוזרת להם כבתחילה.⁸

רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ה הלכות א-ג – סדר לחם הפנים

מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השולחן לפני ה' בהיכל, שנאמר: "בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי ה' תְּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם" (ויקרא כד ח). ודבר ברור בתורה שהוא שתי חלות, כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים, שש חלות בכל סדר, חלה על גבי חלה. ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו ... ואין מחנכין את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת. מיום השבת ליום השבת מוציאין את הלחם שהוא שם על השולחן משבת שעברה ומסדרין לחם אחר. וזה שמוציאין הוא שחולקין שתי המשמרות הנכנסת והיוצאת עם כהן גדול ואוכלין אותו.⁹

אבן עזרא במדבר ד ז – היו עוד שולחנות

ועל שולחן הפנים - להורות כי יש שם שולחנות אחרות לצורך הבשר, ולחם הפנים שיש בו לא יוסר.¹⁰

מסכת ברכות דף נה עמוד א – השולחן הוא המזבח

כתיב: "המזבח עץ שלוש אמות גובה" (יחזקאל מא כב) וכתיב: "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה' " (יחזקאל מא כב), פתח במזבח וסיים בשולחן!¹¹ רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: כל זמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו - שולחנו של אדם מכפר עליו.¹²

⁸ ראו במדבר פרק ד פסוקים ז-ח בסדר כיסוי השולחן כחלק מההכנות למסע המשכן במדבר. לפי המדרש, כיסוי התכלת הוא סמל המלכות והכיסוי האדום (תולעת שני) הוא סמל החטא (אולי לא רק של בניו של דוד). ראו דברינו [לבנת הספיר](#) בפרשת משפטים, שתכלת הוא צבע כסא הכבוד (וכך גם במצוות ציצית)! אבל רמב"ן שם רואה דווקא בצבע האדום (השני) סמל מלכות: "כי לכבוד הלחם שהוא מסודר כהלכתו יפרשו בגד תכלת, להפריש בין השולחן ולחמו ובין הכלים. והיה המכסה העליון בבגד תולעת שני שהוא מראה אדום, בעבור שהשולחן סימן לכתר מלכות שהוא במידת הדין, אבל הארון ומזבח הזהב בבגד תכלת למדה הכלולה מן הכל. ומזבח העולה בבגד ארגמן, שהוא אדום יותר מן הראשון, כי שם יזרק הדם כופר נפשם". אז גם לפי רמב"ן יש אדום ויש אדום ואם לא דם אז לפחות דין ומלכות שמתחילה בדין וגומרת לעתים בדם ... ראו בראשית רבה סג ח: "כיון שראה שמואל את דוד אדמוני, דכתיב: וישלח ויביאהו והוא אדמוני (שמואל א' טז, יב) נתיירא ואמר: אף זה שופך דמים כעשוי! אמר לו הקב"ה: עם יפה עינים, עשו מדעת עצמו הורג אבל זה מדעת סנהדרין הורג". ראו שם במדרש שגם ביעקב יש אדמוניות (אדמוניות) שהרי הוא היה צריך להיות הבכור.

⁹ למה היה מיועד השולחן וכל הכלים הנלווים לו (קערותיו, כפותיו, קשותיו ומנקיותיו)? דבר זה נאמר בקצרה בפרשתנו: "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד" ובא הדבר בפירוט רב בספר ויקרא, פרשת אמור, פרק כד פסוקים ה-ט: "וְלִקְחַתְּ סֹלֶת וְאֵפִית אֹתָהּ שְׂתִים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת ... וְשִׂמְתָּ אוֹתָם ... עַל הַשֻּׁלְחָן הַטֹּהַר לִפְנֵי ה' ... בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי ה' תְּמִיד ... וְהִיְתָה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו וְאֶכְלֵהוּ בְּמִקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא לֹא מֵאֲשֵׁי ה' חֶק עוֹלָם". הלכות ומדרשים רבים נאמרו על לחם הפנים, החל מסוד עשייתו (בית גרמו, יומא לח ע"א) וכלה בנס שהיה נשאר טרי משבת לשבת "שסילוקו כסידורו" (תגינה כו ע"ב) ובע"ה נדון בכך באחת מפרשיות אמור הבאות עלינו לטובה.

¹⁰ בספר במדבר (פרק ד פסוק ז) מכונה השולחן "שולחן הפנים". ומכאן לומדים שהיו גם שולחנות אחרים במקדש ששמשו כנראה לסייע בהקרבת הקרבנות, הנחת כלים וכו'. ראו על כך בהערה הבאה. ובאשר לשולחן לחם הפנים, ראו ברמב"ם לעיל בהמשך דבריו שם שהיה "שולחן זהב אחר". ושלמה עשה כידוע עשרה שולחנות ועשר מנורות. ראו מסכת מנחות צט ע"א: "תנו רבנן: עשרה שולחנות עשה שלמה, ולא היו מסדרין אלא על של משה, שנאמר: ואת השולחן אשר עליו לחם הפנים זהב (מלכים א ז). עשר מנורות עשה שלמה, ולא היו מדליקין אלא בשל משה, שנאמר: וּמְנוֹרֹת הַזָּהָב וְנִרְתִּיָּה לְבָעֵר בְּעָרֵב בְּעָרֵב (דברי הימים ב יג יא)". ויש חולקים. ראו שם במקור.

¹¹ בדומה לביטוי "פתח בכד וסיים בחבית" (בבא קמא כז ע"א). הגמרא אמנם פוטרת שאלה זו במדרש הנאה שבהמשך, אבל באמת יש כאן קושיה גדולה על יחזקאל שבנבואתו המשרטטת את תבנית בית המקדש לעתיד לבוא (מפרק מ ועד סוף הספר), אין כלל אזכור לשולחן שבתורה. המזבח הוא השולחן (ראו פרק מ פסוקים לט-מא שהיו מספר שולחנות/מזבחות ששחטו עליהם). וגם ארון אין ביחזקאל וכידוע יש בדבריו אי התאמות רבות לתיאור המשכן שבתורה. וגם מלאכי (א ז) אומר: "מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי הַלַּחֵם מְגָאֵל וְאִמְרָתָם בְּמֶה גְאֻלְנִיד בְּאִמְרָתָם שְׁלַחַן ה' נִבְּזָה הוּא". וכן "שולחן ה' מגואל" בפסוק יב להלן ובכולם ברור שהכוונה למזבח (הנחושת או הזהב). וראו גם מסכת תמיד לא ע"ב: "תנן התם: שלש עשרה שולחנות היו במקדש; שמונה של שיש בבית המטבחים; ... ב' במעברה של כבש, אחד של שיש ואחד של כסף ... ובאולם שנים מבפנים על פתח הבית, אחד של כסף ואחד של זהב. על של כסף נותנין לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו". נראה שהמונח "שולחן" השתנה עם הזמן וקיבל משמעות כללית ורחבה מהשולחן של פרשתנו.

¹² לעיל (הערה 3) שאלנו: היכן השולחן בימינו? הנה התשובה. במה מכפר השולחן? לא רק בדברי תורה שנאמרים עליו (כמאמר המשנה בסמוך), אלא גם בהכנסת אורחים ופת לעניים שמזמינים לשבת סביבו. ראו שם בגמרא שהכל מתחיל מכך ש"המאריך על שולחנו" הוא אחד מאלה שמאריכים ימיהם. וכל כך למה? "דלמא אתי עניא ויהיב ליה" – שמתוך שמאריך בסעודתו יכולים עניים לבוא. וקדמה לכולם השונמית שארחה את אלישע הנביא, ככתוב במלכים ב פרק ד פסוק י: "וַיִּנְשֵׂה נָא עֲלִית קִיר קִטְנָה וְנָשִׂים לוֹ

מסכת אבות פרק ג משנה ג – שולחנו של מקום

רבי שמעון אומר: שלושה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: "כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום" (ישעיה כח ח). אבל שלושה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משולחנו של מקום ברוך הוא, שנאמר: "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה' " (יחזקאל מא כב).¹³

**שבת שלום
מחלקי המים**

מים אחרונים: ענייני השולחן לא תמו. אם מחפשים קשר בימינו לבית המקדש (כמו המנורה והארון, ראו השלישייה בה פתחנו), מדוע לא נחשוב את הבימה עליה קוראים בספר התורה כשולחן? ראו למשל שו"ת בצל החכמה חלק ב סימן סט: "התיבה הגדולה העומדת על הבימה להניח עליה ספר תורה הקדושה לקריאת התורה, היא דוגמא למזבח הנחושת והיא הנקראת בפי כל "שולחן", ע"ש הפסוק ביחזקאל זה השולחן אשר לפני ה'".

¹³ שם מטה וְשֹׁלְחָן וְכֶסֶא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בָּבֵאוּ אֵלֵינוּ יְסוּר שְׁמָה". ראו על כך דברי הגמרא בברכות י ע"ב "מכאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האישה".

זה הפן השני של "שולחנו של אדם מכפר עליו – דברי התורה שנאמרים ליד השולחן. אירווח עניים ודברי תורה עשירים. ראו ברטנורא ומפרשי המשנה אחרים על המשנה שם. והדברים מקבלים משנה תוקף בשולחן שבת משום שבמקדש בשבת, היו מסדרים את לחם הפנים, מביאים את החדש ואוכלים את הישן שנשאר טרי כפי שהובא לשם בשבת שעברה "שסילוקו כסידור". ומנהג האר"י הוא אכן לשים 12 חלות על שולחן שבת. ראו כף החיים לר' יעקב סופר סימן רסב סעיף א אות ב: "וגם צריך לסדר על השולחן י"ב לחמים בכל אחד מג' סעודות שבת ... כנגד י"ב חלות לחם הפנים". וראו גם הפיוט "אזמר בשבחיך".